

УДК 340. 1 – 340.13

DOI: <https://doi.org/10.31732/2707-9155-2019-35-59-70>

Теоретико-правова характеристика господарського суду

Григорчук М.В.

Кандидат юридичних наук, доцент кафедри державно-правових дисциплін,

ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»,

м. Київ, вул. Табірна, 30-32, 03113, Україна

tel.: (068) -36-990-62, e-mail: miroslavg@ukr.net

ORCID: 0000-0003-0523-030X

Theoretical and legal characteristics of the economic court

Hryhorchuk M.V.

Ph.D. in Law, Associate Professor of Department of the state legal disciplines,

“KROK” University,

st. Tabirna, 30-32, 03113, Kyiv, Ukraine

tel.: (068) -36-990-62, e-mail: miroslavg@ukr.net

ORCID: 0000-0003-0523-030X

***Анотація.** У статті подається удосконалена автором теоретико-правова характеристика господарського суду, в основу якої лягли наукові дослідження у сфері юриспруденції різних історичних періодів незалежної України. Непростий шлях становлення господарського судочинства уособлює узагальнену картину урівноважування різних форм власності на фоні пріоритетного розвитку приватної власності. Імплементація нової для господарської сфери форми володіння майном і правами, якою є приватна власність, зумовила необхідність докорінної переорієнтації господарських судів на рейки забезпечення принципів верховенства права. Ретроспективний підхід до становлення, переформатування і певної стабілізації нормативно-правової бази функціонування господарського суду зумовлює звернення до розлогої наукової і практичної спадщини вітчизняних правників, які так і не знайшли консенсусу у поглядах не тільки щодо доцільності існування господарського суду, а й самої галузі господарського права. Ми твердо стоїмо на позиціях об'єктивності господарського права, визначаємо його як комплексну галузь права, а отже переконані в необхідності існування відповідної судової установи – господарського суду як управненого державою органу від імені України врегульовувати спори у сфері господарювання. Проведено теоретико-правовий аналіз законодавчої бази діяльності господарського суду України. Встановлено, що нормативне забезпечення господарської галузі послідовно утверджувало конституційні вимоги щодо становлення і утвердження належного правопорядку в даній сфері суспільного життя. Доказовою базою висловлених суджень виступають різної юридичної сили документи від дня проголошення Незалежності України і до нашого часу. Висловлено думку, що правова характеристика господарського суду повномірно витікає із*

сутності основоположних елементів конституційного правопорядку. Узагальнене широке розуміння державно-владної компетенції органів захисту прав суб'єктів господарювання, насамперед господарського суду, має обов'язково враховувати ті специфічні ознаки, якими їх наділено для врегулювання спірних питань згідно з наданими повноваженнями. Автор вперше наводить періодизацію становлення господарського суду як самостійного органу в системі правосуддя України.

Ключові слова: Конституція України, адміністративно-правова характеристика, суб'єкти захисту, орган державної влади, орган місцевого самоврядування, конституційно-правовий механізм, господарський суд, правова характеристика.

Формул.: 0, рис.: 0, табл.: 0, бібл.: 19.

Annotation. The article presents the advanced theoretical and legal characteristics of the economic court, based on scientific research in the field of jurisprudence of different historical periods of independent Ukraine. The difficult way of becoming an economic litigator represents a generalized picture of balancing different forms of ownership against the background of priority development of private property. The implementation of a new form of ownership of property and rights, which is private property, led to the need for a radical reorientation of economic courts to the rails of securing the rule of law. The retrospective approach to the formation, reformatting and certain stabilization of the legal framework of the functioning of the economic court leads to the appeal to the diverse scientific and practical heritage of domestic lawyers who have not found consensus in views not only on the feasibility of the existence of the economic court, but also in the field of commercial law. We firmly stand on the objectivity of business law, defining it as a complex area of law, and therefore are convinced of the need for an appropriate court institution – an economic court as a government-run body on behalf of Ukraine to resolve economic disputes. Theoretical and legal analysis of the legislative base of the activity of the Commercial Court of Ukraine is conducted. It is established that the regulatory support of the economic sector consistently approved the constitutional requirements for the establishment and approval of the proper law and order in this sphere of public life. Evidence base of the statements made are the different legal documents from the day of the proclamation of Ukraine's Independence to the present day. It has been argued that the legal characterization of an economic court follows from the essence of the fundamental elements of the constitutional order. Generally, a broad understanding of the public authority of the protection of the rights of economic entities, first of all, of a commercial court, should necessarily take into account the specific features which are given to them to settle disputes in accordance with the powers conferred on them. For the first time the author cites the periodization of the formation of an economic court as an independent body in the justice system of Ukraine.

Keywords: Constitution, legal characteristics, subjects of protection, public authority, local self-government, constitutional mechanism, economic court, legal characteristic.

Formulas: 0, fig.: 0, tabl.: 0, bibl.: 19.

Постановка проблеми

Відзначаючи максимально коректні часові рамки в діяльності законотворців щодо легітимного введення в судову систему незалежного суду із розгляду господарських спорів, перед дослідником постає досі недостатньо вивчене правове поле, яке усягнула право-

ва система незалежної України від колишнього СРСР. У даному разі говоримо про Арбітражний процесуальний кодекс УРСР, який в адаптованому до нової вітчизняної системи судоустрою вигляді тривалий час слугував легітимним механізмом із врегулювання господарських спорів.

Ретроспективний погляд на формування статусу господарського суду засвідчує про непростий шлях становлення підвалин галузі господарського судочинства. Теоретико-правовий аналіз формалізованих етапів становлення господарського суду набуває зигзагоподібної кривої як результат неоднорідної законотворчої діяльності українських парламентарів.

Ґрунтуючись на положеннях чинного законодавства, насамперед Конституції України, зроблено спробу провести авторський теоретико-правовий аналіз оприлюднених наукових поглядів з цієї проблематики. Послугуючись доступними науковими методами дослідження, висловлено власні узагальнення стосовно впливу основоположних правозабезпечувальних категорій, якими є захист прав і охорона прав в їх широкому науковому і прикладному розумінні.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Серед науковців, які різною мірою були дотичними до розроблення проблематики, пов'язаної із теоретичним і практичним праворозумінням органів захисту прав і законних інтересів учасників правовідносин, у тому числі й господарського суду, необхідно вказати Я.В. Журавель, О.Д. Лазора, Ю.В. Білоусова, С.В. Лозінську, С.Д. Русу, Ф.О. Стефанчука, О.В. Батанова, В.В. Кравченка, М.В. Підмогильного, П.Д. Біленчука, М.В. Пітцика, И.В. Ершову, Г.Д. Отнюкова, Д.М. Притику, О.П. Васильченка, В. Картере та Є. Желтухіна, А. Потьомкіна та інших.

Не вирішені раніше частини загальної проблеми

На сучасному етапі державного будівництва викликає підвищений інтерес як з боку науковців, так і практиків проблематика місця і ролі господарсько-

го суду в системі судоустрою України. Оприлюднені підходи сильно різняться, займаючи подекуди полярні позиції у вирішенні цього питання. Саме з цих причин видається обґрунтованим висловити авторське бачення шляхів розв'язання цього міжгалузевого юридичного дискурсу на основі теоретико-правового аналізу чинного законодавства та висловлених наукових поглядів щодо розуміння правової характеристики господарського суду як гаранта захисту прав і законних інтересів учасників господарських правовідносин.

Формулювання цілей статті

Метою статті є вивчення теоретичного масиву та ступеня дослідженості адміністративно-правового статусу господарського суду серед інших суб'єктів захисту прав і охоронюваних законом інтересів господарських утворень.

Маємо також на меті з авторських позицій шляхом надання теоретико-правової характеристики дослідити його роль як регулятора правовідносин у цій сфері з огляду на рівень залучення до утвердження конституційного правопорядку в економічній сфері.

Виклад основного матеріалу дослідження

Реалізуючи своє конституційне право на працю, учасники економічних правовідносин потребують перебувати в середовищі, де не тільки декларується їх право на захист прав та законних інтересів, а існує реальна можливість у будь-який час ініціювати запровадження як превентивних, так і правопоновлюючих заходів щодо недопущення порушень іншими учасниками нормативно встановлених правил провадження підприємницької діяльності.

Окреслюючи межі повноважень суб'єкта господарювання, який має намір використати надані йому державою гарантії щодо захисту свого права чи

охоронюваного законом інтересу, необхідно зазначити, що вирішальну роль у такій ситуації відіграє обсяг правоздатності, яким наділено скаржника, тобто його узаконена і визнана приналежність до тих прав і інтересів, які він вважає порушеними. Статус такої особи щодо майна чи інтересу мають бути виражені такими правовими категоріями, які засвідчують присвійні якості, як, наприклад, «належне суб'єктові господарювання майно», «його охоронюваний законом інтерес», «наділений правом оперативного управління, відання, має право розпоряджатися» тощо.

Всі етапи, у тому числі підготовки, якими суб'єкт господарювання має намір скористатися для розпочинання процесу захисту прав, мають вкладатися в чітку, логічно вибудовану систему, об'єднану загальнозв'язаним і зрозумілим поняттям в рамках категоріально-понятійного апарату господарського права, яким є «захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання».

Згідно з положеннями Конституції, Україна є правова держава, в якій права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість її діяльності. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком держави [1].

Ґрунтуючись на аналізі задекларованих Основним Законом структурних елементів, які утворюють правову категорію «обов'язок держави», можна зробити висновок, що формою його реалізації є системне проведення забезпечених державним примусом заходів щодо утвердження і дотримання прав і свобод людини, у тому числі й суб'єктів господарювання усіх форм власності.

Здійснений теоретико-правовий аналіз законодавчої бази як нормативно утвердженого підґрунтя для забезпечення діяльності господарського суду

України показав, що законодавець послідовно просувався на шляху до повномірної реалізації конституційних гарантій щодо забезпечення конституційного правопорядку в господарській сфері. Підтвердження цьому судженню знаходимо в різній юридичній силі документах незалежної України, які прямо чи опосередковано справляли вплив на сферу нормативно-правового обрамлення процесу захисту суб'єктивних прав учасників господарських відносин.

Хронологічна послідовність законодавчої діяльності на напрямках становлення і розвитку господарських судів відсилає нас до Закону Української РСР «Про арбітражний суд» [2]. Проведений історико-правовий аналіз показав, що даний нормативний акт прийнятий до офіційного проголошення незалежності України в умовах очевидного розпаду СРСР, тобто в умовах, коли не було офіційно визначеного гіпотетичного напрямку розвитку республіки.

Проведений нами моніторинг господарського і наближеного до цієї сфери процесуального законодавства республік колишнього СРСР засвідчив, що завдяки прийняттю вищевказаного Закону в Україні сформовано самостійну систему арбітражних судів в окремій республіці. Особливістю такої ситуації було також те, що в СРСР за весь час його існування не було спеціалізованих судових установ для розгляду господарських спорів.

Відповідно до статті 5 Закону «Про арбітражний суд» в Україні діяли Вищий арбітражний суд Української РСР, арбітражний суд Кримської АРСР, арбітражні суди областей, м. Києва, які становили єдину систему арбітражних судів.

Арбітражний процесуальний кодекс України, прийнятий 6 листопада 1991 року, надав можливість забезпечити ре-

алізацію передбачених Законом України «Про арбітражний суд» принципів арбітражного судочинства, визначив підсудність спорів арбітражним судам, чітко окреслив процесуальні права та обов'язки учасників арбітражного процесу, регламентував порядок розгляду спорів, винесення рішень у них, перевірки їх законності.

З прийняттям 28 червня 1996 р. Конституції України постало питання про створення відповідно до статті 125 нової системи судів загальної юрисдикції в Україні [1].

Після прийняття Конституції було здійснено низку заходів щодо удосконалення організації та діяльності арбітражних судів. Так, 20 лютого 1997 року Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Закону України «Про арбітражний суд» [3], за яким, зокрема, у тексті Закону слова «арбітр», «арбітражна колегія» замінені словами «суддя», «судова колегія», що ще більше підкреслювало правову природу арбітражних судів.

Необхідно зазначити, що з дня прийняття Верховною Радою України Закону «Про арбітражний суд» і до середини 2001 року арбітражні суди України пройшли період становлення і розвитку й упевнено посіли своє самостійне місце в системі органів правосуддя.

У червні 2001 року закінчувався п'ятирічний термін дії п. 12 «Перехідних положень» Конституції України 1996 року щодо функціонування старої судової системи. Тому було прийнято ряд законів, які вносили низку суттєвих змін як у судоустрій, так і в судочинство України, що дістало неофіційну назву «малої судової реформи». Тепер, за Законом України від 21 червня 2001 року «Про внесення змін до Закону України «Про арбітражний суд», слово «арбітражний» було замінено словом «господарський». Отже, правосуддя у госпо-

дарських відносинах почали здійснювати господарські суди.

Важливим стало прийняття у 2002 р. нового Закону України «Про судоустрій України», яке умовно завершило перший етап судової реформи. З моменту введення його в дію втратив силу Закон України «Про господарські суди» [4].

Відповідно до Указів Президента України 2001 року почали функціонувати 7 апеляційних господарських судів (Дніпропетровський, Донецький, Київський, Львівський, Одеський, Севастопольський та Харківський), 2002 року утворені Житомирський та Запорізький, а 2003 року — Київський міжобласний і Луганський апеляційні господарські суди).

Наступний етап реформування системи господарських судів ознаменувався прийняттям 7 липня 2010 року Закону України «Про судоустрій і статус суддів» [5], яким визначено організацію здійснення правосуддя, систему судів загальної юрисдикції, статус суддів, порядок здійснення суддівського самоврядування тощо.

Згідно з Указом Президента України від 12 серпня 2010 року «Питання мережі господарських судів України» [6] до 29.12.2017 року функціонувало 8 апеляційних господарських судів: Дніпропетровський, Донецький, Київський, Львівський, Одеський, Рівненський, Севастопольський, Харківський апеляційні господарські суди. Систему місцевих господарських судів склали на той час 27 судів в областях, АР Крим, містах Києві та Севастополі [7].

Проте, на шляху посилення участі держави в процесах захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання окремими народними депутатами вчинено реальні кроки на знищення галузі господарського судочинства. Так, у відповідності до проекту Закону України «Про внесення змін до Закону Укра-

їни «Про судоустрій і статус суддів» та інших законодавчих актів щодо удосконалення засад організації та функціонування судової влади відповідно до європейських стандартів» [8] (автори народні депутати України О. Сирод, О. Сотник, А. Журжій, Л. Ємець, І. Крулько) зазначається, що з метою спрощення судової системи та посилення її інституційної спроможності передбачено об'єднання судів цивільної і господарської юрисдикції. Відмова від окремих господарських судів обумовлена тим, що вони розглядають ті самі приватноправові спори, що й суди цивільної юрисдикції, виділені лише за суб'єктною ознакою. Процедури господарського і цивільного судочинства не мають принципових відмінностей. Місцеві господарські суди будуть реорганізовані в окружні суди з розгляду цивільних і кримінальних справ, та розглядатимуть, крім цивільних (господарських) справ, також окремі категорії кримінальних справ, що дасть можливість зменшити навантаження на місцеві загальні суди. Апеляційні скарги на рішення цих судів розглядатимуть апеляційні суди в областях, а не суди, яких є по одному на декілька областей, що сприятиме доступності апеляційної інстанції. Вищий господарський суд України буде об'єднано з Вищим судом України з розгляду цивільних і кримінальних справ. Невдовзі положення Господарського процесуального кодексу України мають бути імплементовані до Цивільного процесуального кодексу України.

Лобювання цього процесу відбувалося за активної участі сил, задіяних в процесі функціонування Реанімаційного пакету реформ (далі – РПР), якими розроблено так званий нова редакція Закону України «Про судоустрій і статус суддів», згідно з якою як інструмент оптимізації системи судів передбача-

лось відмова від господарських судів та утворення окружних судів з розгляду цивільних і кримінальних справ на основі місцевих господарських судів [9].

Така позиція суб'єктів законодавчої ініціативи та їх підтримка з боку РПР наразилася на потужний супротив як суддів у сфері господарського судочинства, так і науковців, які забезпечувати теоретико-правовий супровід компетентного реформування судової гілки влади. Достатньо аргументовано правова позиція на захист господарського судочинства відображена А. Потьомкіним, який зазначає, що перш ніж наважитися на ліквідацію господарських судів, представникам влади варто було б уважно проаналізувати, які категорії справ «господарники» розглядають і яке значення для країни мають винесені ними рішення. Якщо ж справи про банкрутство, корпоративні спори чи щодо захисту прав інтелектуальної власності потраплять до непідготовлених суддів загальних судів, це може спричинити затягування розгляду та втрату напрацьованої роками судової практики [10].

Приблизно такої ж точки зору дотримувались В. Картере та Є. Желтухін, які зазначають, що на існуючому етапі функціонування судової системи, зокрема господарських судів, подібні зміни (ліквідація господарських судів – автор) можуть бути руйнівними. Суддя, який розглядає деякі категорії господарських справ, має володіти не лише знаннями з права – він повинен розумітися в бухгалтерії, фінансах, аудиті тощо. Причому стає все більше складних з точки зору тлумачення норм права справ, та ще й за участі іноземних компаній, тому суддя повинен на певному рівні володіти міжнародною економічною освітою, розуміти наслідки прийнятих рішень. Він має також розуміти, як розгляд і вирішення подібних спорів відбуваються у світовій практиці [11].

Черговим кроком, який можна розцінювати як етап у розбудові господарського судочинства, є прийняття Указу Президента України «Про ліквідацію апеляційних господарських судів та утворення апеляційних господарських судів в апеляційних округах» [12].

Судова реформа 2016 року внесла суттєві зміни в організацію системи вищих судів, в результаті якої Вищий господарський Суд України було ліквідовано у зв'язку з утворенням нового Верховного Суду. В результаті такого переформатування суддівської системи у складі Верховного Суду було утворено Касаційний господарський суд (частина 2 статті 37 Закону України «Про судоустрій і статус суддів»: Склад та структура Верховного Суду: У складі Верховного Суду діють: 1) Велика Палата Верховного Суду; 2) Касаційний адміністративний суд; 3) Касаційний господарський суд; 4) Касаційний кримінальний суд; 5) Касаційний цивільний суд [5].

З огляду на стан дотримання сторонами договірних зобов'язань, підставами для включення управнених державою органів у процеси регулювання правовідносин між господарюючими суб'єктами є їх бажання відстоювати своє порушене, невизнане чи оспорюване право, або охоронюваний законом інтерес. У такому сенсі набуває реального відображення процесуальний принцип диспозитивності, яким є право учасника справи розпоряджатися своїми правами щодо предмета спору на власний розсуд.

Тобто можна стверджувати, що звернення до господарського суду з метою вирішення спірних відносин, які виникли в ході провадження господарської діяльності, є суб'єктивним правом їх учасників, своєрідною формою виказування свого протесту проти неправомірних дій стосовно нього (його прав),

інтересів чи майна. При цьому відбувається легітимне залучення держави на початкових етапах як посередника (до судового врегулювання спору в розумінні положень статті 19 ГПК), а в подальшому – як гаранта дотримання конституційних засад господарювання.

Здійснюючи логіко-юридичний аналіз категорії «захист прав і охоронюваних законом інтересів», ми відзначаємо її надзвичайно ємнісну об'єднуючу силу, що підтверджується значним поширенням в усіх галузях права. У даному разі звернення до державних інструментів захисту прав є найбільш зручним і ефективним з огляду на конституційно гарантовану можливість поновити порушене суб'єктивне право на умовах рівності всіх перед законом.

У рамках висловленого судження доцільно зробити теоретико-правове узагальнення, згідно з яким виникають підстави окреслити широку сферу правового впливу з причини найбільш повного відображення сутності процесу із відстоювання прав та законних інтересів учасників господарського спору, яке ми розглядаємо через призму залучення до його розв'язання компетентних державних органів, насамперед господарського суду. На цьому етапі постає питання коректного розуміння їх ролі як суб'єктів, наділених владними повноваженнями.

Визначаючи межі наукового дослідження цього феномену, ми звертаємо увагу на їх правову характеристику, і для всебічного вивчення означеної проблематики обираємо метод наукового моделювання.

Застосування вказаного наукового методу показало, що економічна ситуація в Україні, перманентний стан уніфікації вітчизняного законодавства і його адаптація до європейських правових стандартів, насамперед, в контексті внесених змін до Конституції України (ви-

значення засад внутрішньої і зовнішньої політики, реалізації стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору) [13], зумовлює крайню необхідність вироблення коректних теоретико-правових підходів до визначення цієї, без перебільшення визначальної правової категорії.

Оприлюднюючи власну точку зору на поняття «правова характеристика» як соціально-правову конструкцію, необхідно обґрунтувати вихідні положення цього судження, якими виступають соціальний і правовий аспекти.

Так, соціальний аспект полягає в реалізації на практиці конституційних принципів рівності всіх перед законом і судом, а також право на відстоювання в господарському суді суб'єктами господарської діяльності свого порушеного права чи охоронюваного законом інтересу. При цьому, як ми вважаємо, основний акцент припадає на конституційно проголошену і застосовувану на практиці гласність судового розгляду.

Аналізуючи правовий аспект, дослідник неминує дійти висновку про необхідність теоретико-правового аналізу компетентних першоджерел, якими врегульовуються правовідносини в суспільстві в найбільш широкому розумінні цього процесу.

Переходячи до правової характеристики суб'єктів захисту прав і законних інтересів суб'єктів господарювання, насамперед господарського суду, необхідно послуговатися уже добре відомими інструментами правового аналізу, а саме звернутися до аксіоматичного методу, завдяки чому отримаємо беззаперечні вихідні положення щодо розуміння змісту правових явищ, які закладено в межах функціонування правової системи в цілому.

Надаючи тлумачення правовим явищам і суб'єктам захисту прав, необхідно визначити якнайбільше число ознак, які відрізняють досліджувані об'єкти. Тому, ґрунтуючись на головних рисах категорій «право» і «характеристика», можна вважати, що «правова характеристика» – це комплекс повноважень, які делеговані державою статусному учаснику нормативно врегульованих процесів, і містять істотні ознаки, котрі виділяють його з-поміж інших, прирівняних до нього регуляторів суспільних відносин.

Вважаємо, що теоретико-правова характеристика господарського суду полягає в його обрамленні системою чітко впорядкованих легітимних дій, спрямованих на утвердження конституційного правопорядку в сфері господарювання. Розглядаючи судовий спір, що виникає з господарських відносин, суд керується конституційними нормами, положеннями господарського та іншого законодавства, і весь процес з моменту відкриття провадження у справі набуває вигляду чіткої і цілісної процесуальної системи. При взаємодії її складових, якими слід вважати стадії судового розгляду і виконання судом передбачених законом заходів щодо, наприклад, забезпечення позову, накладення арешту на рахунки і майно тощо, найбільш повно вимальовується картина, котру можна сприймати як окрему складну категорію і узагальнити під об'єднуючою назвою «захист прав і законних інтересів суб'єктів господарювання».

Положеннями Господарського процесуального кодексу України, зокрема статтею 2 (Завдання та основні засади господарського судочинства), завданням господарського судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів, пов'язаних із здійсненням господарської діяльності, та розгляд інших справ, віднесених до

юрисдикції господарського суду, з метою ефективного захисту порушених, невизнаних або оспорюваних прав і законних інтересів фізичних та юридичних осіб, держави (частина 1) [14].

І.В. Єршова вважає, що підприємці мають право відстоювати свої права шляхом використання механізму конституційно-правового захисту. [15].

Узагальнене теоретико-правове визначення конституційно-правового механізму надає О.П. Васильченко. Вчений висловлюється, що це – цілісна система правових форм, заходів і засобів, взаємодія яких спрямована на реалізацію рівності таких прав і свобод, убезпечення від посягань на права і свободи та на попередження порушень принципу рівності таких прав і свобод або поновлення оскаржуваних чи порушених прав і свобод в аспекті забезпечення рівноправ'я в Україні [16]. Вважаємо, що висловлені вченим судження однаковою мірою розповсюджуються і на учасників господарської сфери як складової суспільного ладу України.

Чинним законодавством України окреслено підстави і коло осіб, за яких можливе звернення до господарського суду за захистом порушеного права чи охоронюваного законом інтересу.

Відповідно до положень статті 2 Господарського кодексу учасниками відносин у сфері господарювання є суб'єкти господарювання, споживачі, органи державної влади та органи місцевого самоврядування, наділені господарською компетенцією, а також громадяни, громадські та інші організації, які виступають засновниками суб'єктів господарювання чи здійснюють щодо них організаційно-господарські повноваження на основі відносин власності. [17].

Означені суб'єкти господарської діяльності мають право звертатися до господарського суду згідно з встановленою

підвідомчістю господарських справ за захистом своїх порушених або оспорюваних прав і охоронюваних законом інтересів, а також для вжиття передбачених цим Кодексом заходів, спрямованих на запобігання правопорушенням.

Зважаючи на теоретико-правову оцінку місця і ролі господарського права в системі права України, згідно з якою господарське право визначається як комплексна галузь права, і з якою ми погоджуємося, потрібно відзначити ті з них, які притаманні лише господарському процесу.

Так, на думку Д.М. Притики, господарсько-судова форма захисту суб'єктивних прав, незважаючи на схожість із загальносудовою формою захисту цивільних прав, істотно відрізняється від останньої: встановлена законом для господарського суду форма діяльності найбільш пристосована для розгляду і вирішення господарських спорів, повною мірою враховуючи вплив господарського суду на економіку України [18].

З огляду на все вищесказане, логічно обґрунтованим видається висновок про те, що головною умовою і запорукою достатньо ефективного господарювання в українських економічних реаліях є суворе дотримання суб'єктом господарювання конституційних засад і законності при організації і здійсненні підприємницької діяльності. Саме за таких обставин гарантовано відбувається суспільний запит до влади щодо підвищення авторитету і значення судової влади в Україні як єдиного можливого інструмента правового вирішення питання про правовий захист права чи охоронюваного законом інтересу суб'єктів господарювання [19].

Висновки

Отже, правова характеристика господарського суду повномірно витікає із сутності основоположних елементів

конституційного правопорядку. Узагальнене широке розуміння державно-владної компетенції органів захисту прав суб'єктів господарювання, насамперед господарського суду, має обов'язково враховувати ті специфічні ознаки, якими їх наділено для врегулювання спірних питань згідно з наданими повноваженнями. При цьому сам адміністративно-правовий статус учасників спору має опосередковане значення, оскільки державою гарантується рівність всіх перед законом і судом.

На основі теоретико-правового аналізу юридичних фактів навколо господарського суду України висловлюємо свій погляд на періодизацію і становлення сфери господарського судочинства. Так, хронологічно стадії розвитку господарського суду представляємо як:

1-й етап – червень 1991 – червень

2002 року (період дії Закону УРСР «Про арбітражний суд»);

2-й етап – червень 2002 року – липень 2010 року (період чинності Закону України «Про судоустрій і статус судів»);

3-й етап – липень 2010 року – вересень 2016 року (спроби ліквідувати господарські суди, розроблення і подання відповідних проектів законів суб'єктами законодавчої ініціативи, підбурювання громадськості шляхом ініціювання таких дій на прикладі пропозицій Реанімаційного пакету реформ);

4-й етап – вересень 2016 року – наші дні (судова реформа, зміни до Конституції України, переформатування господарського суду, ліквідація Вищого господарського суду України, утворення Касаційного господарського суду у Верховному Суді).

Література

1. Конституція України : Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30.
2. Арбітражні суди України: історико-правовий нарис, портрети, події: 10-й річниці присвячується / за заг. ред. Д. М. Притики. Київ, 2001. 324 с. С. 8-32.
3. Про внесення змін до Закону України «Про арбітражний суд»: Закон України від 20.02.1997 № 96/97-ВР / Верховна Рада України. URL : <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/96/97-вр> (дата звернення: 29.03.2019).
4. Господарські суди України: історичний нарис, портрети, події, підгот. Д. М. Притика та ін. Київ, 2006. 464 с. С. 4-17.
5. Про судоустрій і статус судів: Закон України від 07.07.2010 № 2354-УІ / Верховна Рада України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/2453-17> (дата звернення 29.03.2019).
6. Питання мережі господарських судів: Указ Президента України від 12.08.2010 № 811/2010. Президент України. URL : <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/811/2010> (дата звернення 29.03.2019).
7. Питання мережі господарських судів України : Указ Президента України від 12.08.2010 № 811/2010. Президент України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/811/2010> (дата звернення 29.03.2019).
8. Історичний нарис про становлення та розвиток арбітражно-судової системи України. Вісник господарського судочинства, 2012. № 5. С. 6-11.
9. Про внесення змін до Закону України «Про судоустрій і статус судів» та інших законодавчих актів щодо удосконалення засад організації та функціонування судової влади відповідно до європейських стандартів» : Проект Закону України URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ (дата звернення 29.03.2019).
10. Про судоустрій і статус судів : Нова редакція Закону України (ППП). URL : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ (дата звернення 29.03.2019).
10. Потьомкін А. Реформа на межі самогубства. До яких наслідків для економіки України

приведе ліквідація системи господарських судів? Закон і бізнес. № 47-48 (1189—1190). URL : https://zib.com.ua/ua/111030-do_yakih_naslidkiv_dlya_ekonomiki_ukraini_prizvede_likvidaci.html (дата звернення 29.03.2019).

11. Картере В. Ліквідація господарських судів – це популізм, який неминуче приведе до погіршення умов ведення бізнесу в Україні. Юридична Газета, 24 жовтня 2014. URL: <https://yur-gazeta.com/interview/likvidaciya-gospodarskih-sudiv--ce-populizm-yakiy-neminuche-prizvede-do-pogirshennya-umov-vedennya-b.html>. (дата звернення 29.03.2019).

12. Про ліквідацію апеляційних господарських судів та утворення апеляційних господарських судів в апеляційних округах : Указ Президента України від 29.12.2017 № 454/2017. Президент України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/454/2017> (дата звернення 29.03.2019).

13. Про внесення змін до Конституції України (щодо стратегічного курсу держави на набуття повноправного членства України в Європейському Союзі та в Організації Північноатлантичного договору : Закон України від 07.02.2019 № 2680-VIII / Верховна Рада України. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#n7> (дата звернення 29.03.2019).

14. Господарський процесуальний кодекс України : Закон України від 06.11.1991р. № 1798-XII / Верховна Рада України. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (дата звернення 29.03.15). Предпринимательское право : учебник / отв. ред. И.В. Ершова, Г.Д. Отнюкова. Москва, 2014. 624 с.

16. Васильченко О.П. Конституційно-правовий механізм забезпечення принципу рівності прав і свобод людини та громадянина в Україні. Наше право. – 2015. – № 2. – С. 21-27. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nashp_2015_2_6 (дата звернення 29.03.2019).

17. Господарський кодекс України : Закон України від 06.11.1991 № 1798-XII / Верховна Рада України. URL : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (дата звернення 29.03.2019).

18. Притика Д.М. Організаційно-правові засади становлення і діяльності господарських судів України: автореф. дис. ... д-ра юрид. наук: 12.00.10. Харків, 2003, с. 26.

19. Григорчук М.В. Правова основа захисту прав та охоронюваних законом інтересів суб'єктів господарювання. Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету, 2016. Вип. 21. С. 103-106. URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvmgu_jur_2016_21_29 (дата звернення 29.03.2019).

Reference

1. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), The Law of Ukraine Constitution of Ukraine, available at: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> (Accessed 29 March 2019).

2. Prytyka, D.M. (2001) *Arbitrazhni sudy Ukrainy: istoryko-pravovyy narys, portrety, podii: 10-j richnytsi prysviachuetsia*. [Arbitration Courts of Ukraine: historical and legal essay, portraits, events: The 10th anniversary is dedicated], Kyiv, Ukraine.

3. The Verkhovna Rada of Ukraine (1996), The Law of Ukraine “On Amendments to the Law of Ukraine “On Arbitration Court””, available at: <https://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/96/97-вр> (Accessed 29 March 2019).

4. Prytyka D. M. (2006), *Hospodars'ki sudy Ukrainy: istorychnyy narys, portrety, podii* [Economic courts of Ukraine: historical sketch, portraits, events], Kyiv, Ukraine.

5. The Verkhovna Rada of Ukraine (2010), The Law of Ukraine “On the judiciary and the status of judges”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2453-17> (Accessed 29 March 2019).

6. Decree of the President of Ukraine “Issues of the network of commercial courts in Ukraine”, available at: <https://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/811/2010> (Accessed 29 March 2019).

7. President of Ukraine (2010), Decree of the President of Ukraine “ Issues of the network of commercial courts in Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/811/2010> (Accessed 29 March 2019).

8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), Draft Law of Ukraine “On Amendments to the Law of Ukraine “On Judiciary and Status of Judges” and other legislative acts on improving the principles of organization and functioning of the judiciary in accordance with European standards”, available at : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ (Accessed 29 March 2019)

9. The Verkhovna Rada of Ukraine (2014), Draft Law of Ukraine “On the Judiciary and Status of Judges: A New Version of the Law of Ukraine (RPR)”, available at : http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/ (Accessed 29 March 2019)

10. Potemkin A. (2014), *Reforma na mezhi samohubstva. Do iakyykh naslidkiv dlia ekonomiky Ukrainy pryvede likvidatsiia systemy hospodars'kykh sudiv* [Suicide reform. What consequences for the economy of Ukraine will the liquidation of the system of commercial courts lead to], Law and business, № 47-48, available at : <https://zib.com.ua/ua/> (Accessed 29 March 2019)

11. Kartere V. (2014), “The liquidation of commercial courts is a populism that will inevitably worsen business conditions in Ukraine”, A legal newspaper, available at : <https://yur-gazeta.com/interview/likvidaciya-gospodarskih-sudiv--ce-populizm-yakiy-neminuche-prizvede-dopogirshennya-umov-vedennya-b.html>. (Accessed 29 March 2019)

12. President of Ukraine (2017), Decree of the President of Ukraine “On the liquidation of commercial courts of appeal and the formation of commercial courts of appeal in appellate districts”, available at : <https://www.president.gov.ua/documents/4542017-23366> (Accessed 29 March 2019).

13. The Verkhovna Rada of Ukraine (2019), The Law of Ukraine “On amending the Constitution of Ukraine (concerning the strategic course of the state for the acquisition of full membership of Ukraine in the European Union and in the Organization of the North Atlantic Treaty)”, available at : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2680-19#n7> (Accessed 29 March 2019).

14. The Verkhovna Rada of Ukraine (1991), The Law of Ukraine “Economic procedural code of Ukraine” available at : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/1798-12> (Accessed 29 March 2019).

15. Ershova, Y`V. and Otnyukova, G.D. (2014), *Predprynimatel'skoe pravo : uchebnyk*, [Business Law: Textbook], Moskva.

16. Vasilchenko O. (2015), “Constitutional and legal mechanism for ensuring the principle of equality of rights and freedoms of man and citizen in Ukraine” *Nashe pravo*, vol. 2. p.p. 21–27.

17. The Verkhovna Rada of Ukraine (2019), The Law of Ukraine “ Economic Code of Ukraine”, available at : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/436-15> (Accessed 29 March 2019).

18. Prytyka D. M., (2003), “Organizational and legal principles of formation and activity of economic courts of Ukraine” Abstract of Doctor of Laws dissertation, Judicial system; prosecution and advocacy, Yaroslav Mudriy National Law University,:Kharkiv, Ukraine.

19. Hryhorchuk M. (2016), “Legal basis for the protection of the rights and legitimate interests of economic entities”, *Naukovyj visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu*, vol 21, p.p. 103-106.

Стаття надійшла до редакції 14.04 2019 року